

2015. április 11. - **Olyasvalaki ügynöki múltja tárult fel, akinek szakmai és emberi nagysága megkérdőjelezhetetlennek tűnt.**

- Az ismert pszichiáter kollégáiról, sőt betegeiről is jelentett.

- Goldschmidt Dénes lelepleződését döbbsen hallgatással fogadja a szakma.

„Az elmegyógyintézet is az államhatalom tükre, a betegség is ebből a világból táplálkozik, innen gyűjti indítékait és jelképeit, a bolond is állami ember, persze a doktor is az” – írta Konrád György 1982- ben önéletrajzi írásában a '70-es évek közepének eseményeit felidézve.

A szöveg egy másik pontján ennek ellenpéldájaként sejlik fel Goldschmidt Dénes, a korabeli ismert reformer pszichiáter alakja. Hozzá vitte el Konrád azt a lányt, akit egy hagyományos „sárgaházból” menekített ki, mert, ahogy írja, a Goldschmidt által vezetett pesthidegkúti intézet volt „akkoriban a legmegértőbb és a legemberbarátibb intézmény”. A sors fintora ez, ahogy az is, hogy egy olyan szövegben szerepel ez a mondat, amely megfigyeltségről, megalázottságról, levetkőztetettségről szól – hogy bárki lehet megfigyelt vagy megfigyelő. Bárki. Mégis újra és újra megrázza a társadalom egyes csoportjait, szakmai és baráti közösségeket, hogy ki mindenki is volt az. Most az amúgy is sokat szenvedett és méltatlan helyzetben dolgozó, folyton öngigazolásra kényszerülő pszichiáterszakma kapott fájó sebet.

Olyasvalaki ügynöki múltját tárta fel Gervai András a hetekben megjelent Titkos Magyarország című könyvében, akire egyfajta guruként tekintettek kollégái, betegei, akik közül sokukról jelentett éveken át.

A most lelepleződött Goldschmidt Dénes elismertségéről a róla elnevezett rangos szakmai díj is árulkodik, nem véletlen, hogy hallgatag csüggedtségbe burkolózik a szakma – sokakat megkerestünk, senki sem akart beszélni a pszichiáterről. „Nem akartam bálványt dönteni. Nem az volt a célom, hogy ismert embert leplezzek le, szenzációt keltsek. Azt akartam bemutatni, hogy az állambiztonsági szervek hogyan ellenőrizték, manipulálták és félemlítették meg a magyar társadalmat. Többek között azt is vizsgáltam, hogy egyesek hogyan szegték meg az orvosi, illetve a papi titoktartást – mondja el Gervai András. – Ilyenkor persze jönnek azok az érvek, hogy ez vagy az a beszervezett nem írt ártó jellegű jelentést, vagy hogy kénytelen volt együttműködni. Azt gondolom, hogy lehetett nemet mondani, a hatvanas évektől az újonnan beszervezettek körülbelül negyven százaléka rövid időn belül megtagadta az együttműködést. Ezeket az eseteket nem én találtam ki, csak történetekké formáltam őket. Azzal a céllal, hogy mind teljesebb képet kaphassunk a Kádár-korról.”

Az a történet azonban, amely „Kaméleon” címmel a könyvben Goldschmidt Dénesről szól, mintha egy párhuzamos univerzumban játszódna, vagy legalábbis egy másik emberről, egy másik életről szólna.

Kevés írásos nyoma maradt fent a pszichiáter munkásságának, „a diliház Szókratésza” volt – mondja Dész Mihály, akinek a '80-as években játszódó, pár éve megjelent és hamar kultikussá vált regényében, a Pesti barokkban a professzor azon kevés szereplők egyike, akit a szerző nevesített. És nagy szeretettel rajzolt meg, bár személyesen soha nem találkoztak. Dész Mihály húga is a hivatalos nevén Pest megyei Semmelweis Kórház (Rókus) Egyesített Intézményei kihelyezett Pszichoterápiás Osztályon, azaz a híres Pesthidegkúti Pszichoterápiás Intézetben dolgozott. Az ő és kollégái, illetve az osztály egykori betegeinek beszámolóiból gyúrta össze a szerző Goldschmidt figuráját: az örökké cigarettázó, paralízise nyomán jellegzetes mozgású, egyéni humorú, nagyon közvetlen figuráét, aki mélyen hitt a nagy közös kibeszélések gyógyító erejében.

Aki bizalmat keltő, egyszerre izgató és megnyugtató lényével mintha kitöltötte volna az intézmény tereit. Aki végtelenül megértő volt minden emberi gyarlósággal szemben, aki – és ez az általa működtetett közösségi pszichoterápia lényege volt – igazi egyenlőséget teremtett osztályán a betegek, az ápolók és az orvosok között. Ajtaja tárva-nyitva állt – ez a róla szóló visszaemlékezések egyik jellegzetes momentumja.

Dés könyvében – amely megszállottan tárja fel szereplői egyéni eseteit – sok ponton tragikus, színes, a 20. századra jellemző életútként tárul fel Goldschmidt története. A zsidó származású tehetséges bajai fiatalember úgy élte túl a munkaszolgálatot, hogy megtanult autót szerelni, az ötvenes években szilenciumra ítélt barátja és kollégája, Mérei Ferenc strómanjaként fordított a rádióknak, miközben hithű kommunista volt, és számos feleséget és gyereket próbált eltartani. Munkájáról és személyéről, amely szétszálazhatatlan egységet alkotott, érzékletesen árulkodnak Dés sorai: „a Dénes terápiája nem sima gyógyítási technika, hanem stílus, életforma...”

Felnőttkori gyermekparalízisben szenved, vagyis nem szenved, legalábbis nem úgy néz ki. Nála a betegség – akár az övé, akár a másé – nem valaminek a hiánya, hanem a része, és jobban tud bánni vele, mint más az egészségével. A sántasága is a terápia része. Ha valaki meglátja göthös figuráját, amint húzza maga után a lábát, mint egy háborús rokkant, nemigen képzelheti magát betegebbnek nála. És tessék, ő a főnök, aki mindent tud és még figyel is rám, kíváncsi a véleményemre...”

„A könyv megannyi szereplője közül, a nagymama figuráján kívül Goldschmidt Dénes volt az egyetlen makulátlan figura. Hogy mindez kiderült róla, számomra kerekké teszi a történetek összességét. Így volt kerek ez a világ. A könyvem a bukás regénye” – összegez Dés Mihály, hozzátéve, számára némi reményt ad az, hogy Goldschmidt – Gervai kutatásainak és könyvének tükrében –, bár állományban volt a pesthidegkúti évek alatt is, akkori jelentései nem találhatóak, nincs meg a munkadossziéja, ezért nem tudhatjuk, hogy milyen mértékben adta ki környezetét, betegeit. Dés szeretné azt gondolni, hogy az osztályok, melyeken Goldschmidt dolgozott, és melyek az egészségügyi, pláne pszichiátriai ellátórendszer üdítő szigeteiként működtek, ügynöki tevékenységéért cserébe maradhattak fenn. És ha ez így van, utólag új értelmet nyernek Solt Ottilia, a demokratikus ellenzék meghatározó alakjának a Beszélőben megjelent sorai. (Ha a pszichiáter tényleg aktívan jelentett a '70-es, '80-as években végig, akkor a vele kapcsolatban lévő demokratikus ellenzékiekről, köztük Soltról is írhatott feljegyzéseket – különös, ha a sokat edzett – értsd: megfigyelt – szociológusnő nem látta ennek jelét.) „Az osztály rendhagyó függetlenségét köszönheti dr. Goldschmidt Dénesnek is, aki személyiségének hitele és kapcsolatai révén védőernyőt tartott föléje.”

Vagy – teszi hozzá Dés – egy már sokszor megírt, a diktatúrákban jellemző személyiségtorzulás példája a pszichiáteré, a kettős személyisége, aki környezetén túl önmagát is becsapja. A Gervai könyvében idézett jelentésrészletek inkább ez utóbbi tanúságtételei: a „Hegy” néven jelentő személy egyik legfőbb és sokat ócsárolt megfigyeltje az a Mérei Ferenc volt, akit már feljebb is említettünk. 1965 és 1972 között más kollégájáról is írt jelentéseket, betegeiről és azok hozzátartozóiról, de még ismerősök ismerőseiről is, ha arról hallott, hogy az illető disszidálni készül vagy a nagymamának gyógyszer csempész az országba. Ezekben az években Goldschmidt az Intaházai Terápiás Intézetet vezette szintén haladó szellemben, jelentései viszont a kollegiális és egyéb beszámolókkal teljesen ellentétes, kifejezetten negatív személyiséget rajzolnak meg: például azt a feljegyzést készíti a kórházban főkönyvelő Heim Miklósról, hogy „a rádióján állandóan Bécset hallgatja, kétségtelen, szereti a zenét, de lehet a rádióhallgatásnak más célja is”.

Írta: Adminisztrátor

2015. április 12. vasárnap -

A jelentések nyomán kirajzolódó történetből egyrészt levonható az a következtetés, hogy Goldschmidt bizonyos előnyökért (útlevél, anyagi támogatás) és szakmai előrejutásért (hogy felkerülhessen Budapestre) dolgozott, de nem vethető el az sem, hogy kommunistaként tényleg hitt a fennálló rendszer létjogosultságában. És a legjobb lenne azt gondolni, hogy nem kettős személyiség, hanem egy zseniális manipulátor volt, aki nagy csontokat dobott a rendszernek még nagyobbak fedezése, megtartása érdekében: hogy megmentse azon terápiás közösségeket, amelynek sok ember köszönhette a gyógyulását.

Ezt már soha nem tudhatjuk meg. Egyetlen dolog azonban újra bizonyosságot nyer, és ismét Konrád György a bevezetőben említett szövegéből idéznénk: „Az ész kifordul önmagából, a tudományból vádanyag lesz, minden tény a megvádolhatóságunkat szolgálja, minden beszéd, minden lehallgatott szó őket erősíti.” **Kertész Anna**